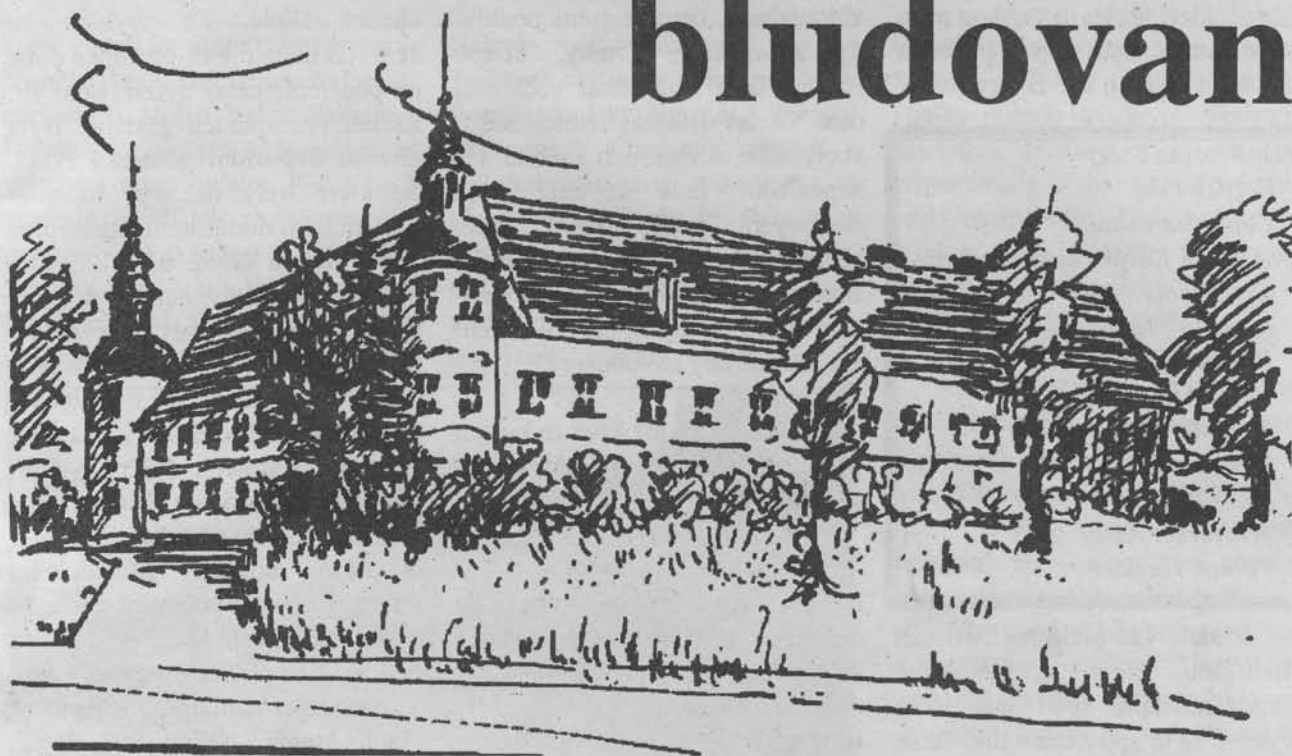

bludovan

MIMOŘÁDNÉ ČÍSLO

ROČNÍK V

1995

ZDARMA

Vážení občané,

právě v těchto dnech probíhají v různých částech naší země oslavy 50. výročí osvobození od fašismu. Nechceme zůstat stranou a proto si připomene i u nás v Bludově toto výročí několika akcemi, jejichž program Vám předkládáme:

Čtvrtek 4. května 1995

**v 18.00 hod. na zámku
v Bludově**

Koncert žákovské akademie. Vystoupí zde žáci Základní umělecké školy Šumperk a žáci hudebních kursů v Bludově.

Pátek 5. května 1995

**v 18.00 hod. v Kulturním
domě v Bludově**

Přednáška Doc. PhDr. Josefa Bartoše z filozofické fakulty UP Olomouc na téma "Historie

válečných let na Šumpersku, Zábřežsku a v Bludově."

Poté následuje **kladení věnců u pomníku padlých a slavnostní ohňostroj.**

Sobota 6. května 1995

**ve 14.00 hod. v Kulturním
domě v Bludově**

Beseda s důchodci. Program, hudba, tanec, občerstvení. K tanci i poslechu bude hrát hudební soubor "Rumoví hoši."

Pondělí 8. května 1995

**v 10.00 hod. slavnostní pieta
u pomníku padlých v Bludově.**

Pondělí 8. května 1995

**v 18.30 hod. v kostele sv. Jiří
v Bludově**

Koncert pěveckého sboru Canzonetta. V programu uslyšíte sklady 15. - 18. století.

Také toto číslo Bludovanu, které máte právě v rukou, má přispět ke zmíněným oslavám. Naším záměrem při přípravě tohoto čísla bylo, přiblížit Vám dobu, o které většina z vás slyšela z vyprávění, nebo ji prožili jako malé děti či výrostci. Proto jsme tentokrát dali slovo těm, kteří dobu okupace a následného osvobození prožili jako dospělí lidé. Aby jejich vzpomínky působily co nejvěrohodnější, ponechali jsme je v autentické podobě, bez stylistických a jazykových úprav.

Obsah článků jistě vyvolá řadu vzpomínek a možná i otázek. Snad i někteří z Vás sáhnou po literatuře popisující tuto velmi složitou a těžkou dobu. Možná si připomenete i některé historické paralely, které se v této souvislosti nabízí, ale každopádně bychom si všichni měli vzpomenout, nebo

připomenout, jména našich spoluobčanů, kteří projevíli velikou míru osobní statečnosti a pro svobodu nás všech položili své životy:

*plk. Březina Josef
Bezdek Petr
Čejka Stanislav
P. Dřímál Karel - konzistořní rada
Diviš Alois
Homola František
Pavlík Zdeněk
Pavlů Alois
Ston Miroslav
Špička Vojtěch
Špička Jaroslav
Schwarzer Adolf
Polnar Theodor*

Možná vás překvapí i rozsah Bludovanu, který je tentokrátě několikanásobně větší než bývá zvykem. Je to způsobeno tím, že se nám shromáždilo mnoho příspěvků značného rozsahu, které jsme zveřejnili v plném rozsahu také proto, že jsou v nich uvedeny zajímavé informace dosud nikde nepublikované a z hlediska místní historie velmi zajímavé. Navíc uveřejněné lidmi, kteří je prožili.

Mgr. Vladimír Vlček
zástupce starosty

Vzpomínka

na květnové dny

1945

Byla jsem vyzvána, abych napsala vzpomínku na květnové dny 1945, tedy na události před 50. lety. Z lásky a úcty k rodné obci se tohoto úkolu ujímám. Nás přímých účastníků už pomalu ubývá. Ti dříve narození snad zavzpomínají se mnou, ti mladší a nejmladší snad zvědavě vyslechnou, jaké bylo mládí naše.

Abych mohla podat vzpomínku věrohodnou, čerpala jsem podklady z obecní kroniky, kterou obětavě a s rozhledem vedl můj otec Václav Blažek, ředitel zdejší školy, dále z vlastních zážitků a v neposlední řadě z celé řady slohových prací, které jsem každoročně dávala v květnu svým žákům, aby se dozvěděli z vyprávění svých blízkých, jak oni prožili zasloužené dny osvobození.

Co předcházelo? Proč se květen 1945 tak hluboce vryl do našich vzpomínek?

Osudného 8. října 1938 připadl Bludov v tzv. 5. okupačním pásmu do Sudet jako součást nacistické velkoněmecké říše. Byla to pro nás nečekaná "rána pod pás." Vždyť Bludov byla ryze česká obec s měšťanskou školou a 30-ti členným učitelským sborem a měla poměrně bohatou historickou minulost. V ten osudný den nás stálo na okraji vesnice u Nové menší hlouček. Bylo kolem 2. hod odpoledne. Se slzami v očích jsme se loučili s představiteli naší československé armády, kteří předali obec velcímu německému důstojníkovi. Od této chvíle došlo v životě obce k podstatným změnám. Bludov muselo opustit asi 200 osob, většinou státních zaměstnanců. Němci okamžitě obsadili nádraží, poštu, četnickou stanici, rozpustili obecní zastupitelstvo a na vedoucí místa dosadili své nacistické vedoucí. Zavedli také jízdu vpravo. Bezohledná jízda německých aut si vyžádala i oběti na lidských životech a těžká zranění. Příchodem okupantů ustal veškerý spolkový a veřejný život v obci. Obecní, školní i spolkové knihovny byly zaplombovány a knihy nevhodným uložením zničeny. Velké úsilí věnovali okupanti germanizaci školství. Správu mateřské školy převzaly ihned dvě německé učitelky, z nichž jedna ani neuměla česky. Byla zrušena

měšťanka a zůstala jen osmitřídní obecná škola. Ze zbylých 10 českých učitelů byli postupně další propouštěni, nebo uvízlí, jako Fr. Escher, ve spárách gestapa. Byla zřízena dvojtřídní německá škola, do které byly nahnány místním nacistickým diktátorem Ottem přes odpor rodičů české děti. Žák Ota Navrátil spáchal z nucené docházky do německé školy sebevraždu. Ředitelem školy se stal nacista, bývalý český inspektor z Trutnova, Jos. Erben. Společně s lékařem Traplem, starostou Ottem, velitelem četnické stanice Braunerem a nacistickými učitelkami byli hlavními nositeli nacistického teroru v obci. Vyučování začínalo nastoupením celé školy před školní budovu a nacistickým pozdravem. V rámci germanizačních plánů se Němci snažili též o to, aby se postupně zmocnili českého majetku. Již v lednu 1939 dostal majitel bludovských lázní Zdeněk Pospíšil od šumperského landratu příslib, že mu budou lázně ponechány jen s podmínkou, že budou vedeny v nacistickém duchu. V roce 1940 byly lázně zabrány pro vojenský lazaret a Hitlerjugend. Za Otteho také došlo k nucenému vysídlení 12-ti českých statků. A zatímco byli čeští hospodáři bezohledně a s nejnужnějšími věcmi osobní potřeby do 12 nebo 24 hodin z vlastních dobře vybavených hospodářství za četnické asistence vystěhováni, přicházeli na jejich zařízené statky němečtí sedláci z některých horských obcí Šumperka, Němci z Rumunska a z jižních Tyrol.

Realizaci germanizačních plánů zpomalilo vypuknutí II. světové války. Daleko horší byly důsledky hospodářské a zásobovací. Bylo zavedeno lístkové hospodářství a vše bylo na přídělí, jejichž výše rok od roku klesala. Týdenní příděl chleba na osobu byl 2 kg, masa 0,3 kg. Válka také připravila Bludov o 4 zvony. Zůstal jen malý umíráček,

Vzpomínka na květnové dny 1945

který zvonil ke všem příležitostem. Naštěstí nejvýznamnější zvon Poledník ze 16. století byl uschován v Dolních Rakousích a po válce se vrátil na svoje místo. Válka také přinesla přísná, zatemňovací opatření pod pokoutou a vězněním. Naštěstí byl Bludov uchráněn bombardováním. Často přelétávající spojenecká letadla zde shodila

Někteří byli povoláni do tzv. Todtovy organizace na práce za frontou na Ukrajině. Část dělníků navázala u Charkova spojení s ruskými partyzány a osm z nich přešlo pod vedením Fr. Pazoura k Sovětské armádě. Čekala je dlouhá obětavá bojová cesta z Buzuluku k vítězství do Prahy. Tuto dlouhou bojovnou cestu podstoupil i

fašistickou perzekucí a na potřeby odboje, na šíření ilegálních tiskovin, na pomoc uprchlým válečným zajatcům. Bludovská skupina se připravovala i na ozbrojený boj proti okupantům. Byly vykopány bunkry pro úkryt partyzánů, vyráběny granáty. Již v r. 1943 se tu skrývala část odbojářů.

Pohled od P. Marie k hlavnímu nádraží

občas jen protinacistické letáky, které potom tajně kolovaly mezi českým obyvatelstvem. Jejich přechovávání a šíření, jako i poslouchání londýnského a moskevského rozhlasu stálo mnohé věznění a koncentrační tábory. Do válečné mašinerie říše bylo vtaženo i zdejší české obyvatelstvo. Na práci do Německa bylo v roce 1939 odvedeno 45 českých mužů. Pracovní povinnost byla rozšířena na muže od 18, později od 14 do 60 let, na ženy od 18 do 55 let. Za totální mobilizace v r. 1943 posílal šumperský nacistický pracovní úřad stále větší počet našich obyvatel do zbrojního průmyslu v Německu. Z Bludova bylo totálně nasazeno v říši 80 lidí. Někteří se ocitli až za polárním kruhem na výrobě raket. V Německu doplatili při náletu životem Miloslav Ston a Vojtěch Špička.

Miroslav Krušinský. Jako letec bojoval na západní a později na východní frontě po dlouhé strastiplné cestě do Anglie letec důstojník Karel Hlásný.

Živelný odpor Čechů v naší obci vůči okupantům se projevoval již od počátku nezdravením nacistických vlajek, vylepováním protinacistických plakátů, manifestační písní "U našich kasáren" na taneční zábavě v sokolovně. Diktátor Trapl povolal tenkrát na pomoc vojáky ze Šumperka. Do let 1939 - 40 zapadají první závany organizovaného odboje. Bludov a Chromeč se staly i jedním z prvních středisek rozsáhlého jednotného severomoravského odboje, pozdějšího Národního sdružení československých vlastenců. Podílelo se aktivně na organizaci sbírek pro postižené

Potom přešli do lesů u Klášterce. Při jedné zásobovací akci partyzánů došlo 27. 12. 1943 k rozsáhlému zatýkání odbojářů. Na jaře 1944 následovalo další zatýkání. Na šumperském gestapu byli zatčeni sadistickými gestapáky po řadu týdnů a měsíců vyslýchání a nelidsky mučení. Když se gestapákům nepodařilo z nich nic vymátlit, byli vězňové rozesláni do německých věznic a koncentračních táborů v Breslau, Drážďanech, Lipsku, Cvikově, Terezíně a Osvětimi. Do osvobozené vlasti se již nevrátili Zdeněk Pavlík, Alois Diviš, p. farář P. Karel Dřímál, František Homola, Jaroslav Špička ml. a jeho strýc František Špička. Na následky věznění pak krátce po návratu zemřeli Stanislav Čejka, Josef Klimeš, učitel Petr Bezděk, bludovský rodák Plk. Josef Březina byl nacisty umučen v Drážďanech. Na šumpersko se také dostal v r. 1943 po útěku z koncentračního tábora nadporučík Sovětské armády Štěpán Ivanovič Grabčuk, který nalezl úkryt u Josefa Březiny v Bludově. Prozrazení jeho osobnosti by bylo stálo životy nejen statečné české rodiny, ale i likvidaci v daleko větším měřítku. Grabčuk navázal kontakt s místními odbojáři. Spolu s dalšími uprchlými sovětskými válečnými zajatci a českými vlastenci vybudoval v okolních lesích bunkry a vedl jejich vojenský a partyzánský výcvik. Stal se velitelem skupiny, vedl její akce a při jedné z nich neohroženě zničil německý tank. S jarem 1945, když se již z východu

Vzpomínka na květnové dny 1945

začalo ozývat temné dunění blížící se fronty, vzplál partyzánský odboj s neztenčenou silou znovu. Byly podřezávány telegrafní a telefonní sítě, přestřihány dráty vedení podél silnice na Hradec Králové, mezi Bludovem a Šumperkem došlo k přerušení trati. Tehdy si bludovský odboj vyžádal ještě jednu obět: Adolfa Schwarzera, člena dolnostudénsko-písecké skupiny. Při jeho zatčení 14. 3. v noci objevilo u něj gestapo větší množství výbušnin a střeliva. Spolu s 15 mladými severomoravskými vlastenci byl 31. března 1945 bestiálně zavražděn na bratrušovské střelnici.

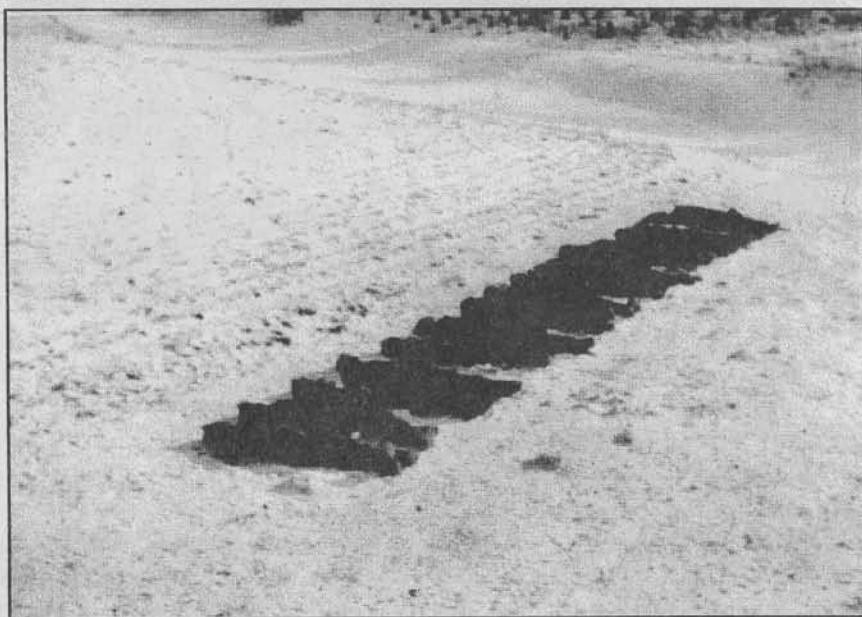
Zima 1944 byla již ve znamení blížícího se konce nacistické nadvlády v celé Evropě. Z východu se začalo ozývat temné dunění nezadržitelně se blížící fronty. Do Bludova do zámku byl přestěhován berlínský archiv, aby byl zachráněn před zničením při bombardování. Nová škola byla vyklizena pro německé běžence ze Slovenska. Jejich děti zapálily dřevěnou farskou stodolu v blízkosti školy. Brzy byli ve škole ubytováni němečtí běženci z Horního Slezska. Protože ani ve staré škole nebylo místo, chodili učitelé se svými třídami do školy v Chromči a Bohutíně. Českým žákům a obci zůstali věrni učitelé: Blažek Václav, Stejskal Jan a Šaj Jan. Učitelky Blažková Jana, Stejskalová Anna a Ženožičková Květa byly nacisty ze služby propuštěny. Situace těchto dnů byla napjatá, plná nejistoty, ale na druhé straně daleko větší byla naděje a radost z blížícího se konce útrap. Stejně pocity sdíleli i angličtí a američtí vojenští zajatci v nedaleké chromčské sokolovně, která byla jako vojenský zajatecký tábor obehnaná ostnatým drátem. V okolních lesích a továrnách pracovali mladí

Francouzi, kteří byli totálně nasazeni v hitlerovském Německu.

Porážkou nacistické německé armády u Stalingradu byl její osud zpečetěn. Následovala porážka za porážkou. Postup Rudé armády na západ byl nezadržitelný. V roce 1944 dobyla Rudá armáda Slovensko, které se jako samostatný stát připojilo v r. 1939 k Německu jako jeho spojenec. Rudá armáda překročila hranice Moravy a 6. května 1945 po porážce Němců bylo mezi oběma válčícími stranami ujednáno příměří. V našem kraji to však ještě neznamenalo konec bojů. Němci se snažili

směrem na západ oddíly Vlasovců. Za nimi následovaly nekonečné kolony anglických a ruských zajatců, vysílených, vlekoucích se za nelítostného pohánění po zuby ozbrojenými esesáky. Zejména se sovětskými zajatci zacházeli jejich strážci hůře než s dobyt看em. Za jednu ukradenou řepu byl ubožák na místě zastřelen.

Po těchto transportech hrůzy se začaly valit po štátní silnici od Šumperka oddíly ustupující nacistické armády. Byly to trosky, míchanice všeho druhu vojska. Každý šel na svou pěst a ulehčoval si, jak se dalo. Táhl dvoukolové vozíky, dětské kočárky, trakaře. Šli

Popravení vlastenci na bratrušovské střelnici.

udělat vše možné, aby postup sovětských armád zpomalili. Kolem Bludova byly již předtím vykopány kryty pro pěchotu, která z nich měla krýt ústup. Na silnici u zámku byla vybudována silná protitanková bariéra. Ještě opevňovací práce neskončily a již se přes Bludov začaly od Šumperka trousit kolony německých běženců ze Slezska na žebřinových vozech, pěšky s ručními vozíky, s domácím zvířectvem a za nimi se krátce na to přehnal ve zmateném ústupu

jednotlivě, v menších skupinkách, mezi nimi šel osamělý kůň s ohlávku. Šli tupě, jakoby odevzdání do vůle osudu. Někteří dezertovali do lesa u zámečku, zejména sudeťáci. Od jiných, např. Jugoslávců, bylo celkem lehké získat zbraně. Jak mi vypravoval Josef Kolana, tehdy výrostek, ukryvali naši mladí odbojáři získané zbraně, granáty, pancerafausty, atp. v dřevěné lednici vedle velkostatku. Po této celkem ukázněné ustupující armádě se

poslední tři dny valily po státní silnici od Šumperka směrem na Červenou Vodu a dále do Čech oddíly obávané Schörnerovy armády, zvané "totenkopf". Schörner nedbal ujednání o příměří ze 6. 5. a podnikl bojový ústup, aby se dostal se svými jednotkami do Čech k Američanům. Těm chěl složit zbraně, nikoli Rusům. Ustupující Schörnerovi velitelé a část vojska se nastěhovali do bytů ve vesnici a počínali si panovačně a nadřazeně.

Fronta se přiblížila. Po celé tři dny nebylo slyšet střelbu, ani letadla se neobjevovala. Ticho před bouří. Třetí den - 7. května se vynořily celkem svěží oddíly dělostřelecké a skupiny tanků s děly. Tyto oddíly kryly ústup. Děla zaujala palební postavení na výšině táhnoucí se od bludovské mlékárny (dnes Nealka) k řece Moravě a celou noc pomalu pálila směrem k Lesnici a Leštině, odkud se již blížily jednotky Sovětské armády přijíždějící od Olomouce. Další řada děl byla rozestavěna od Nové až ke kapličce. Byla namířena na Brusnou. Německé tanky projížděly po státní silnici od kapličky na vrchu u Šumperka až k Chromči a zpět a po celé dědině na Horní konec a jejich děla pálila směrem k Sudkovu. Tam také směřovala střelba asi ze dvou děl z lesů nad Zámečkem a Horním koncem. Ustupující německá armáda stačila vyhodit do povětří oba mosty přes Moravu. U Habrmanova mlýna použili k odpálení náloží psy, kteří přitom zahynuli. Záblesk při odpálení mostu u chromečského mlýna jsem viděla od mlékárny. Bylo již velmi nebezpečné se pohybovat venku. Střely přeletovaly nad vesnicí. Tanky stály v palebním postavení i mezi domy. Jeden "Tygr" také stál před naším domem, z čehož jsme neměli vůbec žádnou radost. Naštěstí za

dlouhou dobu k naší úlevě odjel. Střelba z německých děl od Zámečku zasáhla po poledni tři obytné domy za kostelem. Rodina Markovských u potoka seděla na lavičce před domem. Když uslyšeli ránu, která vybuchla na nedalekém Hradě, a jak se později dověděli, zasáhla dřevěný útulek strýce Markovského, stačili vběhnout do sítě a na schody do sklepa, když dělostřelecká rána dopadla přesně na místo, kde před chvílí seděli. Dům dostal zásah do kuchyně, ve stěně byla pořádná díra, a kuchyň "na dranc". Také štít nedalekého domu u Kvapilů dostal zásah a cihly se sypaly do kuchyně. Paní Kvapilová stačila tělem zakrýt kočárek, v němž ležel malý, nedávno narozený Vojtíšek.

Od Sudkova postupovaly na Bludov spojené jednotky 15. a 28. střeleckého sboru 60. armády 4. ukrajinského frontu. Proti německé palbě střílela ruská pěchota od Sudkova a byla již na jižním svahu Brusné. Ruští dělostřelci zasáhli z Brusné německý tank na horním konci a zneškodnili jej. Ruské vojsko se snažilo co nejméně poškodit samotnou obec a ohrozit životy jejich obyvatel. To dokládá skutečnost, že střelbou bylo poškozeno několik málo domů, zejména u silnice k bludovskému mlýnu. Nedošlo přitom ani k jedné ztrátě na lidském životě obyvatel Bludova. Boj trval přes noc a od časného rána přes poledne. Obyvatelé Bludova byly většinou zalezeni ve sklepech. Slyšeli střelbu a na střechy domů dopadaly z obou stran střely. Před polednem byli Němci nuceni ustoupit. Když projížděl poslední německý džíp vesnicí kolem krčmy, byl německý důstojník, který v něm stál, zasažen střelou a spadl do auta. Po poledni vstoupili od bludovského nádraží první sovětské vojáky do Bludova. Rozvědky jely na

motocyklech s přívěsy, za nimi přijížděly vojenské malé nákladní automobily. Kolona se zastavila u zámku, kde je všichni vděčně vítali. Radostnou zprávu jsme se dozvěděli od souseda pana Kubíčka, který se odvážil k zámku na zvědy. Rychle se vrátil a radostně na celou ulici volal: "Ledi, velizete. Rusi só už tade!" Nemusel nás dlouho volat. Rozběhli jsme se k zámku. Zdálo se nám, že jsme v neskutečném snu: Domy kolem rybníka byly vyzdobeny čistě vypranými a naškrobenými československými vlajkami a prapory. Stáli jsme tvář v tvář hrdinným sovětským vojákům, unaveným po bojích na Brusné, kde padlo v poslední chvíli války 14 sovětských vojáků. Jaký zlý osud! Proti nám stáli obyčejní lidé, jací jsme byli i my. Srdečné stisky rukou a mnohá objetí byly projevy vděčnosti za vysvobození z nacistického pekla. Velitel ruského oddílu se zřejmým potěšením sdílel naši radost. Avšak za krátkou chvíli oznámil, že boj ještě neskončil a vyzval shromážděné obyvatele, aby rychle sundali prapory a rozešli se do krytů, aby nás na poslední chvíli němečtí vojáci nepostříleli. Byla jsem ráda, že jsem mohla tuto výzvu tlumočit. Učila jsem se již poslední válečné měsíce ruštinu z "bukvaru" - slabikáře - určeného německým vojákům na východní frontu. Jiná možnost výuky nebyla. Mohla jsem být potom v prvních dnech osvobození prospěšná i svými znalostmi angličtiny, francouzštiny a němčiny.

Skutečně se po chvíli rozpoutala silná ruská dělostřelba, ne však nad Bludovem, nýbrž nad Šumperkem. Trvala něco přes půl hodiny. Šumperk byl dobyt Sovětskou armádou. Večer se potom ještě rozpoutala střelba z pušek proti Bludovu. Netrvala dlouho a byla to v Bludově střelba poslední.

Na naší Brusné skončila pro nás strašná druhá světová válka dne 8. května 1945.

Do Bludova přišly první jednotky Sovětské armády od Sudkova, k večeru ještě další jednotky od Šumperka. Většina armády projížděla v rychlosti vesnicí na motorových vozidlech, ale také na malých ruských koňských trojkách. Jeli za vražednou Schörnerovou armádou. Vzhledem k tomu, že byl chromečský most vyhozený, jeli kolem školy a přes Bohutín dále. Někteří velitelé se ubytovali se svými vojáky ve vesnici. I u nás byl také ubytován velitel.

Bylo po bojích. Všude se povalovala spousta vojenské techniky. Cesta a příkopy od Šumperka byly plné opuštěných rozbitých aut a tanků, z nichž Němci dezertovali. I v lese ke Kostelčku stál "U beránka" ještě dlouhou dobu opuštěný tank. Bylo co hlídat děti, aby jim v rukou něco nevybouchlo. Horší bylo, když to vybouchlo dospělým. Náš užitečný soused Jurenka zanesl kovářovi Bezděkovi na ohnutí nalezenou tyčku. Kovář tyčku nahřál a bouchl do ní kladivem. Tato zrádná "panzerfaust" mu rozhodila celou kovárnu a za milým sousedem zůstala jen mokrá čára.

Naši lidé přijímali sovětské vojáky jako své nejbližší. Pokoušeli se s nimi domluvit a dovídali se, jaké hrůzy oni prožili za války doma, když byla jejich země přepadena a zničena nacistickými vojsky. Sovětský důstojník, který bydlel u nás, se rozplakal při vzpomínce na domov. Všechny jeho nejbližší fašisté pobili a dům zničili. Takové hrůzy přináší válka. Zajímali se i o život u nás. Vážili si našeho národa. Nelíbilo se jim však, že jsme politicky negramotní. Konstatovali, že se budeme muset ještě hodně učit.

Jedna smutná kapitola dějin naší vlasti a naší obce se uzavřela. Po sedmi krutých letech nacistické okupace jsme mohli konečně svobodně vydechnout.

Co říci závěrem? Od oněch dnů radosti z opětné svobody po strastiplných a vyčerpávajících sedmi letech útlu, ponižování a nejistoty již uplynulo 50 let. Nám starším to připadá, že to bylo včera. Každoročně prožíváme ve vzpomínkách teplé jarní dny rozkvetlých šerfků. Vděčně a s úctou vzpomínáme na všechny, kteří položili životy za naši svobodu. Jejich obět je pro nás zavazující. Život ubíhá strašně rychle a škoda každého promarněného dne lhotejností, sobectvím, závistí, chytračením pro sebe. Nemohli bychom se vrátit k tomu, co bývalo dříve mezi lidmi běžné: vzájemná opravdová nezištná láska a úcta k bližnímu?

Zora Fričová - Blažková

VZPOMÍNKY syna zakladatele bludovských lázní

MUDr. Zdeňka Pospíšila

Nebudu popisovat, za jakých okolností se severní Morava stala součástí německé říše. Bylo to vysloveno a popsáno již mnohokrát. Stále se věřilo, že tzv. pátá etapa (obsazování pohraničí) se posune výš na sever, že obce s česky mluvícím obyvatelstvem případnou k Česko-Slovensku, vzniklému po záboru Sudet. Doufali jsme marně. Mnoho rodin optovalo a odstěhovalo se do zbytku republiky. Ale nestihli to všichni a také nemohli opustit své bydliště, své rodiny. Za půl roku, po 15. březnu 1939 zmizelo z mapy Evropy i ono Česko-Slovensko a vznikl Protektorát Čechy a Morava

a samostatný proněmecký Slovenský stát. Naše naděje pohasínaly. Uhasly úplně v den podpisu paktu o neútočení mezi Sovětským svazem a nacistickým Německem. Byla to krutá rána, viděl jsem dospělé lidi plakat. Věřili jsme Rusům, ale nevěděli jsme nic o poměrech v Sovětském svazu, o hromadné likvidaci jejich vlastních lidí, o deportacích, o popravách. Žili jsme v nereálných představách. V obsazených českých obcích zavládly zlé poměry. Aktivizovaly se protičeske síly se všemi důsledky. Krutost místních nacistických veličin se zmírnila až po příchodu úředníků z Německa.

Naše rodina v té době bydlela v Chromči, neboť provoz lázní se v důsledku záboru přerušil. Otec byl za své protiněmecké aktivity začal a určitou dobu vězněn v Šumperku. Nedlouho po jeho propuštění jsme museli Chromeč opustit, protože náš statek přidělila německá osídlovací společnost německému osídlenci z Frankštátu. Vrátili jsme se tedy do lázní a snažili se obnovit provoz i přes odpor bludovských nacistických pohlavářů (Erbena, Otteho a dr. Trapla). Jejich úsilím došlo k zastavení provozu, český původ byl překážkou. Do lázní se nastěhovala německá armáda. Byli to vojáci z nedlouho předtím zabraného Rakouska. Strategie byla promyšlená. Po vypuknutí války šli tito vojáci na frontu jako první. Jaký osud je stihl, lze snadno domyslet.

Po nich byl v lázních zřízen "Kinderlater". Novými obyvateli se stali chlapci z Dussldorfu. Nebyl to žádný azyl, chlapci nosili uniformy, režim vládl přísný, vojenský. Od rána do večera zněly bubínky. Dlouho se nezdrželi. Za krátkou dobu stačili totiž lázně zdevastovat tak, že se staly neobyvatelnými. Prorazili si díry ve stěnách mezi pokoji, vytrhali dráty ze zdí, dokonce ani zárubně dveří nevydržely. Poté museli odejít.

Sotva byly škody opraveny, vypukla válka a první ranění začali zaplňovat zázemí. Z lázní se stal lazaret. Hlavní lazaret měl sídlo v Šumperku, v ústavu hluchoněmých. Vlaky přivážely na bludovské nádraží raněné, sanitní auta je dopravila na místo. Bludovskému lazaretu velel lékař z Opavy, doktor Walter Baigar. Mluvil dobře česky a rozhodně nebyl nepřitelem českého obyvatelstva. Šéfem všech šumperských lazaretů byl doktor Strnad ze Sobotína. Člověk by se hádal, kterým jazykem mluvil lépe. Zda tím, kterým mluvil úředně nebo tím, kterým mluvil v soukromí. Oba jmenovaní lékaři měli vyhraněné smýšlení, a to rozhodně nebylo nacistické.

Postoj těchto lékařů vytvořil atmosféru příznivou pro určitý způsob odbojové činnosti, podle zásady, že pod svícem bývá tma. V lázních se zdržovali lidé, kteří se z jakýchkoli příčin skrývali před úřady. Byli i takoví, kteří potřebovali lékařské ošetření. Toho se jim dostalo, aniž by se jich vojenský lékař zeptal, kdo jsou a jak ke svému zranění přišli, Angličtí zajatci z chromečského lágru byli také ošetřováni a s sebou nazpět si nosili z lázní potraviny. Jejich chabý vojenský doprovod to toleroval, i na něj se dostalo. Do lázní byly dopravovány potraviny, oblečení, materiál na prádlo, aj. Dodávány byli i léky, později i zbraně a munice. Ti, kteří toto přiváželi, byli vybaveni německy psaným dokladem a razítkem lazaretu. O expedici tohoto materiálu se staral rozvážný, moudrý bludovský občan Alois Jašek, předválečný komunista. Byl napojen na partyzánské skupiny v okolí, mně bližší neznámé. Častým, takřka pravidelným návštěvníkem lázní byl známý německý komunistický akvitista Eduard Zorn z Krnova. Ten dodával i odebíral. Odkud a kam nikdo z nás nevěděl a

vědět nechtěl, aby se v případě prozrazení přetrhl řetěz vyšetřování. V Bludově žije paní Anežka Fojtová, které mnoho z těchto věcí prošlo rukama. Kdyby se prádlo, které na šicím stroji ušila, shromáždilo, byla by to skutečně veliká hromada.

S přibližováním fronty se měnily i místní poměry. Lazaret byl odstěhován někam na západ a místo něj byla do lázní přestěhována nemocnice pro dlouhodobě nemocné z Bílovce i s personálem. Primářem byl starý pán, doktor Mohyla. Nejenže ovládal dokonale český jazyk, ale i jeho smýšlení bylo výrazně protifašistické. Doprovázely jej řádové zdravotní sestry a jeden Čech, Augustin Hajduk, tehdy absolvent školy pro zdravotní sestry. Ten se v pozdějších letech vypracoval na primáře dětského oddělení v Opavě. Správcem nemocnice byl důchodce, někdejší český četník německé národnosti. Nejenže ovládal dobře oba jazyky, ale měl i jasno v národnostním smýšlení. Proto tato změna jenom udržovala dosavadní stav. Občas docházelo i k dramatickým situacím, ale naštěstí s dobrým koncem, neboť varování přišlo vždy včas. Jednou se stalo, že dveře kotelny se prudce otevřely a v nich se objevil obávaný četník Brauner. Držel štěkajícího psa za obojek a hromovým hlasem zařval: "Tady četnictvo! Brauner! Je tu někdo?" Odpověď mu byl dupot chlapců, kteří seskakovali ze svých pelechů na kotli a vyskakovali oknem. Brauner to "neslyšel", odešel a mému otci řekl: "Musím dát do hlášení, že jsem tu nikoho nenašel". Otec nechápal, o co jde, až teprve já jsem mu řekl, co se stalo. Potom si teprve uvědomil, k čemu by došlo, kdyby některý z utíkajících vystřelil. A proč tento zkušený četník toto riskoval? Musil si nebezpečnost situace uvědomit. Zřejmě byl v časové tísní a chtěl zabránit něčemu horšímu. O jeho

dalším osudu vím jen to, že jej první večer svobody zavřeli do sklepa chudobince a pak už nemám o něm zprávy. Jisté je, že musel znát jména lidí, kteří udávali. To by mohlo být vodítkem při úvahách, jak skončil.

Za zmínku stojí důvody, proč byla z Bílovce evakuována nemocnice. Němečtí vojenští stratégové očekávali, že k setkání amerických a ruských vojsk dojde v prostoru mezi Rýmařovem, Bruntálem a Opavou. Vlivné osoby z Bílovce se snažily nemocnici situovat do předpokládané americké zóny. Německá strategie se zmýlila v tom, že nepočítala se zásahem samotného Stalina, na jehož nátlak válka pro americkou armádu skončila u Rokycan. Jeho váha byla tak veliká, že Američané mohli jen nečinně poslouchat volání Prahy o pomoc, ale nejvyšší velení americké armády postup nedovolilo. Měla to být odplata za nepovolené povstání jako tomu bylo ve Varšavě?

Na podzim roku 1944 se v lázních scházeli čeští lidé, kteří se znali a důvěřovali si. Ti se dohodli na vytvoření národního výboru v Bludově a okresního národního výboru v Šumperku. Frekvence těchto schůzek se zvyšovala úměrně s postupem fronty. A ta se rychle přibližovala. Po státní silnici jezdily oběma směry kolony vozidel. Směrem na západ i na jih projíždělo množství koňských povozů, vybavených na dlouhou cestu. Byli to sedláci, odcházející ze Slezska. Za nimi šly průvody anglických i amerických zajatců, celkem spořádaně a bez zvláštních přřhod. Pak následovaly nekonečně dlouhé průvody ruských zajatců, unavených, hladových, špatně oblečených a mnohdy bosých. Pohled na ně byl opravdu smutný. Ti byli stráženi velmi přísně a surově zběsilými strážci, kteří nedovolili místnímu obyvatelstvu

zajatcům cokoli dát. Hned naostro střeleli. Teprve po letech jsem se ve vězení v jáchymovských lágrech dověděl o jejich osudu. Nebyli k nim krutí jenom Němci, ještě krutější byli vlastní. Stalin tvrdě trestal vojáka, který se vzdal nepříteli. Projevil to ostatně i ve vztahu ke svému vlastnímu synovi. Tito ubožáci, pokud nebyli zastřeleni vlastními, prodloužili si utrpení v sibiřských lágrech, odkud nebylo návratu. Strašný osud lidí, kteří mnohdy ani nevěděli, kde je Evropa, Německo, Československo.

Věděli, jsme že se v Praze bojuje, že Hitler nežije, ale fronta byla stále v pohybu. Jako poslední šli jednotliví němečtí vojáci, samostatně i ve skupinkách, na kolech i pěšky, někteří se schovávali na lukách i v polích u Moravy. Tam parta českých kluků zastřelila mladého německého zběha, který je pohřben v Chromči. Ironií osudu se jednalo o adoptivního syna rodiny pronásledované fašisty. Toto vyplynulo z korespondence tehdejšího národního výboru s německou rodinou.

7. května to burácelo někde blízko na jihovýchodě. V noci se nespalo. Obloha byla jeden ohňostroj. Osmého ráno se to na chvíli uklidnilo, a pak to opět nastalo. Byli jsme ostřelováni z pozic někde od Brnička. Vyvěsili jsme bílé prostěradlo tak, aby nebylo vidět ze silnice. Krátce nato se střelba odklonila od lázní a soustředila se na silnici, na rychle ujíždějící tanky. Sledovali jsme, co se děje na Brusné. V jednu chvíli vypadala jako hemžící se mraveniště. Mezitím se Němci pokusili zničit most u chromečské zastávky a přesně v 15 hodin vylétl do povětří most přes Moravu u Blažkova mlýna. Tím provoz na hlavní silnici ustál a přesunul se z Bludova směrem k Bohutínu. Nedokázali jsme postřehnout okamžik, kdy skončili Němci

a nastoupili rudoarmějci. Asi o půl čtvrté odpoledně přijel první Rus na kole do lázní. Nastalo velké objímání a byl osloven plynou ruštinou. Ta zazněla z úst manželky a dcery bývalého rakouského konsula v Petrohradě. Tyto dámy byly užitečné i později, kdy se v lázních a okolí usadil dělostřelecký útvar.

Hned devátého ráno se sešel národní výbor, jak místní, tak i okresní. Předsednictví ONV bylo rezervováno pro Karla Macholu. Ten však nebyl k dosažení. Vrátil se z koncentračního tábora později. Proto byl touto funkcí pověřen můj otec. Začátky byly zlé. Procházející Rudá armáda odmítala jakýkoli kontakt nutný pro zajištění pořádku. Nefungovala doprava, telefony, zásobování, nepracovalo četnictvo. Byl učiněn pokus o jednání v Šumperku, ale marně. Velitelem města byl major Uvarov, muž drsných mravů, který byl v I. světové válce zraněn legionáři, a proto Čechy nenáviděl. Otec se vydal se svými spolupracovníky do Olomouce. Dorazili tam oklikami za šest hodin. Sháněli vojáky a důstojníky. Nepořídili. Snažili se odjet do Brna, ale to se nepodařilo. Příští den zamířili do Čech. Jednali v Jablonném nad Orlicí, v Žamberku, v Hradci. Přestože byli odkazováni na Brno, uspěli. Přišli čeští vojáci z východních Čech a bylo dodáno větší množství koní. Zdejší koně se stali totiž kořistí osvobozující armády. Tím byly zajištěny jarní práce na polích. Následovala cesta do Prahy. Bludovský rodák JUDr. Kotrlý zavedl krajany až k Fierlingerovi, který se právě vrátil do Prahy jako předseda vlády. Opět krok dopředu. Rozjela se dráha. Zatím po Moravičany, dále chyběl most. A tak to šlo den ze dne k lepšímu. Majora Uvarova odvolali. Prý skončil špatně v Olomouci. Přišel nový oblastní velitel, plukovník Jelizavetskij. Za ním i nový velitel města Gerasimov,

ubytovaný v Rapotíně. Trofejním důstojníkem se stal kapitán Rjabich. Ten byl u nás doma každodenním, vlastně večerním návštěvníkem. On měl zásluhu na tom, že se šumperské tovární haly zcela nevyprázdnily, že všechen německý majetek nepovažoval za válečnou kořist.

Radost z osvobození byla veliká, ale byla přece jen zkvalena událostmi, které doprovázejí každou válku. Maminky vodily do lázní své zneuctěné dcery, lidé sem chodili hledat své věci, které jim byly ukradeny při nočních návštěvách vojáků. Díky velmi dobrým vztahům s důstojníky se mnoho věcí rodinám vrátilo. I mnozí násilníci byli vypátráni a potrestáni. Mezi vojáky nebyli jen inteligentní Rusové a Ukrajinci, ale i jiní, šikmoocí z východu. Dlouhý pobyt na frontě vykonal své, stejně jako alkohol.

Opět musím zavzpomínat na vězení. Mými spoluvězni byli důstojníci, kteří prošli Polskem nebo Jugoslávií, Francií, cizineckou legií, Anglií, africkými bojišti, aby nakonec přišli do své vlasti z východu od Buzuluky. Nejvyšší velitel vězněn nebyl. Byl jenom účetním v JZD, aby se později stal prezidentem. Vzpomínám na generála Klapálka, po němž jsem "zdedil" slamník na Pankráci. Hlídali nás dozorcí, z nichž mnozí byli ověšení stužkami válečných vyznamenání. K jejich cti ale musím říct, že své vězněné velitele v nestřežených chvílích zdravili, a to i v těch krutých pankráckých podmínkách.

Kdybych se ve svém líčení dopustil nepřesností, prosím, aby mi to bylo prominuto. Popisoval jsem pouze to, co jsem viděl a prožíval. Také časový odstup je značný.

MUDr. Zdeněk Pospíšil
Duben 1995

Několik vzpomínek na bludovské občany v nacistickém vězení Terezín

Z poměrně dost značného počtu bludovských občanů zatčených Gestapem v souvislosti s účastí na odboji v organizaci Sdružení čsl. vlastenců na severní Moravě koncem roku 1943 a počátkem roku 1944, si vzpomínám na jména většiny z nich: Alois Diviš, Josef Ženožička, František Ston, Zdeněk Pavlů, František Escher, p. Sajčuk, Josef Klimeš, Stanislav Čejka, Rudolf Snášel, Karel Dřímál, Oldřich Koutný, František Kranich, Bohuslav Straka, Antonín Mihulka, Václav Riedl, Jaroslav Poisl, František Kašpar, František Vlk.

S několika z nich jsem sdílel osud v létě 1944 v celách Malé pevnosti Terezín. Na pověstný IV. dvůr přišli severomoravští odbojáři jako vůbec první jeho obyvatelé - vězni. Po tradičním SS-uvítání příšerným řevem, kopanci, fackami, nás nahnali do opravených kasematových cel č. 35, 36, 37 v terezínských šancích, jejichž ještě mokrou omítku zdí jsme pak svou přítomností vysoušeli. Asi měsíc jsem pobyl na cele 37, která byla téměř nevětratelá, pak tam vehnali transport Židů určených k likvidaci, snad z Holandska, a těch asi 30 Čechů rozstrkali jinam. Přišel jsem na celu 35 v sousedství, kde bylo též několik občanů z Bludova. Někteří řemeslníci byli tehdy už nasazeni na práce do dílen, ostatní potom začali chodit do dřevěného baráku u cesty na popraviště, kde ostříhávali srst z odstřížků králíčích kožek. Jednu dobu nás tam "hlídal" i známý dozorce Kolínský. Mimo pevnost nás tehdy pracovat nepustili, neb jsme byli údajně považováni za zvláště nebezpečné zločince. Možnost pracovat byla vězni většinou z mnoha důvodů vítána -

pohyb na čerstvém vzduchu, styk s ostatními vězni, ale hlavně o trochu víc jídla. Nezdařené útoky se tam trestaly smrtí, obvykle ubitím chyceného vězně. Těžce byli trestáni i jeho "spolubydlci".

Na cele 35 byli tehdy i 3 katoličtí kněží. Z Bludova tam byl pan farář Dřímál a kaplan P. Oldřich Koutný. Třetí byl farář P. Matěj Jašek z Bohdíkova. Ti byli pro mnohé určitou oporou, byli oblíbení, zapojovali se do debat o všem možném i s vězni ateisty. V klidnějších chvílích se tam diskutovalo pochopitelně nejčastěji o jídle, o zkušenostech z I. světové války, příčinách válek, o představách uspořádání spravedlivějšího poválečného světa, učily se i jazyky - ruština např. Pan farář Dřímál přispíval svým optimismem a moudrostí zkušeného k zlepšení někdy pochmurné nálady spoluvězňů. Znamé byly jeho bodré hanácké průpovědi jako: "Bode nám!", anebo s trochou nadsázky a šibeničního humoru: "Až tlustí budou hubení, tak hubení budou studení"...

S mladšími zase dlouze diskutoval a většinou si dobře rozuměl P. Oldřich Koutný.

Další Bludovák, p. Josef Klimeš rád hovořil o technických věcech, vytrvale přesvědčoval o přednostech naftových motorů, kterým prorokoval velkou budoucnost. I v osobních autech. Franta Kranich brzy pracoval v dílně jako svářeč a vydatně pomáhal při obstarávání jídla - brambor. Ty jsme do dílen dodávali, říkalo se tam "organizovali", když jsme někteří zpracovali na podzim už na tzv. Feldkommandě při krechtování zásob brambor na zimu, pod

odborným vedením p. Jar. Hýbla ze Sudkova. Krechty, na pohled vzorově vypadající, se dokonce velmi líbily i obávanému veliteli Malé pevnosti Hauspstormführerovi Joklovi.

Tonda Mihulka se choval jako správný mlynář - byl stále veselý, optimistický a obětavý.

Václav Riedl rád a často vzpomínal na své nákladní auto a na všechny doma. Jako všichni ostatní samozřejmě.

Jarda Poisl se rád přel při úvahách o budoucnosti. Mám ho v dobré paměti, jak sedí na horní palandě a dohaduje se se sousedem Tomášem Doubravou, kdo v ten den ulovil víc blech. Těch tam byly tehdy miliony.

Náš tamní kolektiv byl ovšem dobrý celkově, přes rozdíly věku, apod., téměř bez nějakých negativních osobních projevů, což bylo nesmírně důležité pro morálku v tehdejších zcela nemorálních nervově vypjatých situacích, v trvalé nejistotě, střelbách na popravišti, atd. Stalo se nám třeba, že jeden SS-strážný žádal, abychom večer zpívali, druhý s námi za to zacvičil, tak, že to některé stálo málem život.

Takové to bylo na IV. terezínském dvoře.

Ve vězení ve Vratislavi, v Drážďanech nebo Könighsteinu jsem se už asi s nikým z Bludova nesetkal.

Jaroslav Bank, 13. 3. 1995

Vzpomínka na pana faráře Karla Dřímala

V těchto dnech, kdy vzpomínáme s určitou nostalgií na uplynulých 50 let od konce druhé světové války, hlavou mi probíhají všechny ty radostné události z prvního dne osvobození od velkoněmecké brutality a nadutosti. Byli jsme šťastní, veselí, objímali jsme se a bláhově jsme si mysleli, že už nic tak zrudného nemůže přijít.

V těch dnech se nám vraceli z německých koncentračních táborů naši známí, přátelé a příbuzní, vyhublí a zbědovaní. Někteří se nám již nevrátili nikdy.

Jedním z těch, kteří se nám nevrátili, byl i pan farář P. Karel Dřímál. V tomto roce oslav připadá i jeho 120-té výročí narození (narozen v Medlovicích, okres Vyškov dne 22. 4. 1875) a 50-té výročí jeho smrti - dne 5. května 1945 v Terezíně.

Na tohoto vzácného člověka, který věnoval občanům Bludova 45 roků svého plodného života, se již vzpomíná jen velmi málo. Snad je to tak vždy u těchto tichých velikánů. Ani v "Pamětech obce Bludova" z roku 1925 od Dr. J. Březiny není žádná zmínka o jeho působnosti a ve sborníku "Bludov dříve a nyní" od Dr. Františka Spurného, CSc. z roku 1979 není taktéž žádná zmínka mimo té, že byl s kaplanem Oldřichem Koutným zatčen gestapem. A o tom, že byl P. Oldřich Koutný opět zatčen StB, občanem bludovským, to už nepíše.

Rád bych se aspoň na malou chvíli u tohoto dobrého a obětavého člověka, kněze P. Karla Dřímala, zastavil. Přišel do Bludova v roce 1900 jako kaplan k faráři P.

Františku Ermisovi, který 3. května 1912 zemřel a po něm byl ustanoven od 1. 7. 1912 farářem v Bludově P. Dřímál.

Můžeme být vděční, že v tehdejší rozbouřené době, před první světovou válkou, kdy se šířily Evropou nové myšlenkové směry, přicházela nová technika, přišel do čela obce věřících bodrý, optimistický, sedlácký farář. Proč sedlácký? Protože měl dobrý vztah k přírodě a nebyla žádná vzácnost vidět ho na poli orat. Na svých bedrech nesl, i za své ovečky, vždy s optimismem tíži, kterou přinášela první světová válka, i v těžkostech se rodící nové Československo. A přišla nová smršť, německá okupace, nová úzkost o svěřené ovečky - druhá světová válka.

Přes všechno to dusno té doby, dokázal odolávat všem pomluvám, zášti, anonymům a vždy se věnoval, mimo záležitosti církevní, potřebám občanským. Opravil kapli v Bohutíně, stál v čele sdružení při zavádění elektrického vedení do Bludova v roce 1914. Po první světové válce v roce 1918 byl členem Národního výboru, byl v předsednictvu záložny a vykonával i jiné služby konané pro dobro celé obce, bez ohledu na vyznání. A když vtrhl do naší země ukrutný nepřítel, neváhal a zapojil se, byť byl už v pokročilém věku (68 let) a podpořil rodící se odboj. Byl zatčen a žalářován v koncentračním táboře Terezín.

Na jeho dobrou a optimistickou povahu a příkladný kněžský přístup ke všem, vzpomínali a vzpomínají všichni ještě žijící spoluvězni z Terezína.

Vzijme se do všech těch dobových proudů a politických přeměn za jeho působnosti v Bludově, které otřásaly tou lodičkou věřících v té době a on stál v čele navzdory všem nárazům a

vedl naši katolickou rodinu přes všechna ta úskalí k naplnění Kristova evangelia.

Z jeho dobré setby čerpá celá obec ještě až do dnešních dnů. Přes tak dlouhá údobí nepřízně, zloby a krutostí nacismu a komunismu, se v našich srdcích ještě nachází cit pro odpuštění a lásku.

Kdo věříte, prosím, poděkujte Pánu Bohu, že nám do těch těžkých dob poslal tak dobrého pastýře a kdo nevěří, prosím, věnujte mu alespoň na malou chvíli upřímné vzpomínky.

Vladimír Juránek

Bludov dne 4. 4. 1945

Bludovský mlýn naš domov v letech 1939 - 1945

Bludovský mlýn leží na vodní strouze, která odbočuje v Klášterci z řeky Moravy, a vlévá se do ní zpět nad železničním mostem mezi stanicemi Bludov - Postřelmov. Asi 3 km nad bludovským mlýnem leží na těžce strouze mlýn chromečský. Oba mlýny byly pravděpodobně součástí bludovského panství a jejich stáří sahá do 16. a 17. století.

*Majitelem chromečského mlýna byl:
od roku 1846 Alois Konig,
od roku 1881 Habermann August a Josefa,
od roku 1890 Habermann Alois a Amalia,*

od roku 1913 Občanská záložna Ruda n/Mor.

od roku 1917 Rudolf Kordas, učitel z Bludova

od roku 1933 jeho dcera Milada a zeť Jan Blažek

od roku 1958 jejich dcera Blažková Milada

Majitelé bludovského mlýna:

od roku 1879 Eineigel - pohřbený v Bludově

od 9. 4. 1883 Habermann August a Josefa (původně na chromečském mlýně) od 14. 4. 1890 Habermann August a Ludmila

od 9. 1. 1922 Habermann Gustav a Otto

od 25. 11. 1932 Habermann Gustav

od 13. 8. 1937 Habermann Hubert

od 15. 1. 1946 národní správa Jaroslav Huf - do 24. 8. 1949,

potom Severomoravské mlýny Olomouc - státní podnik,

od roku 1963 Zemědělský nákupní podnik Olomouc,

po požáru v roce 1965 JEDNOTA Zábřeh jako sklady.

Majitel chromečského mlýna Alois Habermann nar. 26. 4. 1863 zastřelil se 9. 1. 1912 z lovecké pušky. Ke stisknutí spouště použil prý železný háček od kamen. Za své pohledávky převzala mlýn Občanská záložna v Rudě. Dále jej provozoval učitel Rudolf Kordas. Na mlýn se přiženil stavař Jan Blažek, který jej opravil po stránce stavební, ale hlavně nahradil vodní turbínu novým strojem typu Kaplan od brněnské firmy Ignaz Storek v roce 1935. V roce 1938 rozšířil vodní kolo o další turbínu stejného typu s novým odpadem přímo do řeky Moravy. Přebytkovou elektřinou zásoboval obec Chromeč a potom nově vybudovanou bludovskou mlékárnu. Ucházel se o zásobování obce Bludova a Sudkova, ale v této soutěži zvítězily Středomoravské elektrárny Přerov. Voda se mu stala osudnou, při

čištění česlí upadl do strouhy a utonul.

Majitel bludovského mlýna August Habermann, nar. 1860 v Lukavé u Lanškrouna, koupil osiřelý mlýn v roce 1883. Jeho manželka byla ze zemědělské usedlosti v Chromči a měli 3 děti:

Gustav nar. 1888 zemřel 1935

Otto nar. 1893 zemřel 1932

Hubert nar. 1901 zemřel 1945

Habermann byl sice německé národnosti, ale tolerantní, neboť jeho zákazníci byli čeští zemědělci z Bludova a okolí. Jednou v neděli 9. 6. 1909 hrálo se v bludovské sokolovně divadlo. Starosta sokola R. Kordas vystoupil mezi jednáními a oznámil divákům, aby zachovali klid; že bratru Habermannovi hoří mlýn. Byl členem i dalších českých spolků.

a druhá větev na skládku pily vybudované v roce 1906. Původně měl bludovský mlýn 2 domovní čísla: č. 68 patřilo mlýnu na lisování oleje, č. 69 mlýnu na obilí.

V roce 1920 byla postavena nová hospodářská budova, chlévy, konírny a byt pro kočího. (č.p. 403). V roce 1925 byla postavena vila č.p. 406. V roce 1935 byla západně od vily postavena vepřírna a drůbežárna pro 300 plemených slepic. Kachny se chovaly na rybníčku u mostu přes řeku Moravu. Tento rybníček byl zavezen troskami železobetonového mostu v roce 1945.

Osudy rodiny Habermannových:

August Habermann přebudoval od nepaměti mlýn námezdní na mlýn obchodní. V roce 1920

Vyhozený most u bludovského mlýna - pohled od Postřelnova, Foto: V. Soural 1945

Do požáru měl mlýn 4 vodní kola při přestavbě byla nahrazena vodní turbínou typu Francis o výkonu 56 KS, budova mlýna byla zvýšena na 4 podlaží. V roce 1917 zde byla instalována další turbína o výkonu 36 KS, přistavěna čistírna obilí se silem na 240 t. Z blízké železniční tratě zavedena byla do mlýna vlečka přímo k silu

odvodě. Druhá manželka byla z Rudy n/Mor., kam přesídlil po přestavbě jejího domku na vilu.

Synové Gustav a Otto byli vrstevníci našeho dědečka Štěpána Konečného, který bydlel na strážním domku č. 48 u železničního přejezdu u mlýna. Oba byli svobodní a v letech 1929 - 1930

byla upravována a vybavována jejich vila pro rodinné bydlení. Otto byl vyučený mlynářskému řemeslu a absolvoval mlynářskou školu v Úsově. Staral se o provoz mlýna. Gustav studoval před válkou vysokou školu strojní, ale tuto nedokončil, neboť byl povolán na vojnu. Přesto mu říkali pane inženýre. Měl na starost provoz pily, při níž vybudoval bednářnu a provoz jemnořezu (prkénka o tloušťce 3 - 10 mm).

Pila měla 2 rámovky Lein Pirna o průchodu 65 cm a Vítek o průchodu 45 cm. Ročně zpracovávala 3 - 4 000 m³ kulatiny. Otto se vracel 5. února 1932 v ranních hodinách autem ze Šumperka a při sjíždění z bludovského kopce na náledí havaroval, narazil do stromu, auto se vzňalo a on v něm uhořel. Celý podnik převzal bratr Gustav. Byl to robustní muž (asi 120 kg). V koupelně ve vile jej postihla srdeční mrtvice a po vypáčení dveří byl nalezen mrtev. Proto není radno se v koupelně zamykat. Stalo se v roce 1935.

Celý majetek zdědil nejmladší Habermannův syn Hubert, který do té doby hospodařil na mateřském statku v Chromčt. Jeho manželka byla německé národnosti, nar. 1899 - dcera rolníka Wanke z Temenice. Přesídlili na bludovský mlýn. Pozemky v Chromči propachtoval. Hospodařilo se pouze na blízcích pozemcích u mlýna a na Brusné.

Měli 4 děti. Jindřich nar. 1926 absolvoval ekonomickou školu v Šumperku a v r. 1944 musel na vojnu. Otto nar. 1928, Melita (1934) a Anička (1938) chodili do českých škol v Chromči a Bludově, Otto do ekonomické školy v Šumperku. Hubert H. musel po převzetí mlýna překonávat neutěšenou finanční situaci, nedostatek provozního kapitálu.

Stárkem ve mlýně byl od 20. let pan Jaroslav HUF, pocházející ze Zábřeha a vyučený v zábrěžském mlýně. Na pile bývali dříve němečtí odborníci, od roku 1935 Jan Soural z Chromče. Já se jmenuji Karel Jáně, nar. 1917 v Sudkově. Do mlýna jsem nastoupil jako účetní 22. ledna 1939, neboť dosavadní účetní paní Kargrová z Moravské Třebové získala vhodné zaměstnání ve svém bydlišti. Správu podniku tvořili tito pracovníci: vedoucí kanceláře - Johann Jahn z Rudy, dříve pracoval v Aloisovské papírně, veterán I. světové války, ještě tehdy nosil v sobě střepiny šrapnelů, trpěl na štítnou žlázu a po operaci v roce 1943 se do mlýna nevrátil. Fakturistka paní Marie Krobotová, roz. Hauková, se po mateřské dovolené v roce 1940 již do zaměstnání nevrátila. Pokladní paní Marie Müllerová, provdaná Klímková.

Kancelářští pracovníci dostávali k platu obědy, které po vypuknutí 2. světové války a zavedení potravinových lístků, odpadly.

V roce 1941 jsem se oženil s Vlastou, dcerou Štěpána a Josefy Konečných z Bludova č. 209.

Pan stárek Huf si v roce 1939 postavil na dolním konci rodinný domek, do něhož se v roce 1941 nastěhoval. Do uvolněného bytu v dělnickém domě mlýna jsem se s manželkou 12. dubna 1942 nastěhoval. Tam nám porodní asistentka paní Emilka Balíková přinesla oba kluky - Standu (10. 5. 1942) a Káju (20. 1. 1944). Horší to bylo s vodou. Ta ze studny na nádvoří mlýna nebyla ani k vaření, ani k umývání. Nosili jsme si ji ze studny od strážního domku od trati. Spolubydlícími v dělnickém domě byla rodina Strašilových (řidič), rodina Bartáškových z Jedlí (mlynář), vedoucí drůbežářské farmy František Sigmund a jeho pomocník Josef Dospiva. V přtřzemí

bydlela koncem války vídeňská rodina Dr. Raucha, právníka šumperské tkálcovny hedvábí Gebr. Schiel. A. G.

Jak naše řady čistilo GESTAPO?

V roce 1943 dostal jsem za úkol doučovat Habermannovi kluky Jindřicha a Ottu. Jejich arogantní jednání se mi nelíbilo. V té době mně byl nabídnut do zaměstnání absolvent gymnázia Zdeněk Švéda z Chromče. Přijal jsem jej s tím, že si bude s kluky lépe rozumět.

Zdeněk se kamarádlil s bludovským kaplanem. Jednoho dne zatkl Gestapo jak pana faráře Dřímala, tak pana kaplana i Zdeňka Švédu. Všichni se ocitli v koncentračním táboře Terezín. Po skončení války se Zdeněk vrátil a šel studovat bohosloví. Nar. 5. 6. 1925, pracoval v pobočce biblického ústavu v Duisburgu, zemřel. 5. 10. 1968 a je pohřben v Chromči u pravé zdi s nápisem na pomníčku: Církevní vědecký profesor bibl. institutu Řím.

Na jaře 1944, v den změny na letní čas, přišli do kanceláře 3 muži v kožených kabátech, že přicházejí od německé Arbeitsfronty (odborníci) a chtěli by mluvit se Zdeňkem Anderlem, který pracoval jako dělník na pile, bytem z Chromče. Bylo to kolem 15. hodiny. Řekl jsem jim, že se pracuje do 14. hodiny a dělníci již odešli. Vyprovodil jsem je ven, právě ve chvíli, kdy skupina dělníků z pily odjížděla na kolách. Rychle jsem se vrátil a zavolal na pilu nádvornímu, že Zdeňka Andrlu hledá Gestapo. Ten ještě stačil zavolat přes strouhu na Zdeňka, který na to byl připravený a do konce války přečkal v bunkru v lese. Dále nám zatkl a uvěznili Jana Sourala, vedoucího pily. Mlynář Antonín Mihulka mi ukázal, kde jsou ve mlýně ukryti

zbraně, kdyby se s ním něco přihodilo. Za několik dní Tonda gestapo uvěznilo, dále pak autodopravce Václava Riedla a mlynáře Rodnu Cikryta z Bušína. Zbraně jsem přemístil mimo mlýn. Jednou v 5 hodin ráno mě budil pan stárek, že je všechno prozrazeno, gestapo si přijede pro zbraně, a proto je musíme ihned vrátit na místo, jinak by zmizení bylo na něm. Odpoledne skutečně přijelo gestapo s Tondem Mihulkou, spoutaným na ruku a řemínkem uvázaným za nohu jej vedlo jako psíka. Obličej k nepoznání - samá modřina a krevní podlitina. Povolili mi podat Zdenkovi trochu vody. Byl z toho rovněž Terezín a já jsem psával pro paní Mihulkovou a paní Riedlovou dopisy a adresy na Terezín, Malá pevnost, 3. dvůr.

byl přidělen jako dělník na pilu v Zábřeze, jejímž majitelem byl Fritz Habenicht. Požádal jsem šéfa, aby jej odtamtud vytáhl, že potřebuji účetního. Podařilo se to za pytel mouky. Jožina jsem zapracoval. Několikrát se mi omluvil: "Karle, kdybych zítra nepřišel, půjdu chlapcům pomáhat kopat bunkr, kdybys tam narázil na hlídku, heslo je..." Po osvobození se do práce nevrátil, šel studovat medicínu a dlouhá léta byl potom okresním hygienikem v Šumperku.

V dubnu 1944 přišel za mnou do kanceláře pan Jaroslav Špička, holič z křižovatky u zámku. Trápil se velmi, že má zavřeného chlapce a nemůže se dopátrat proč a kde je. Abych mu napsal dopis Hitlerovi s prosbou o vyjasnění jeho problému.

Osvobození

V sobotu 5. května 1945 v poledne bylo vyhlášeno pražské povstání. Já jsem radiopřijímač neměl - ve mlýně byl stejnosměrný proud. Poslouchat Moskvu a Londýn jsem chodil v určenou dobu ke Strašilům. Paní Strašilová vždy hlídala a zajišťovala bezpečnost, neboť uši jsme měli až na přijímači. V tuto sobotu Bartáškoví odjeli do Jedlí, farmář Fr. Sigmund odjel domů do Rejnot. Drůbežárna zůstala na starost pomocníku Josefu Dospivovi včetně vepřína. O hovězí dobytek a koně se staral kočť Jan Pavlů s manželkou. Na vrátnici u mlýna se nastěhovala skupina 7 německých vojáků - ženistů, kteří měli za úkol zničit železobetonový obloukový most přes Moravu. Mlýn a pila zůstaly opuštěny, pracovala pouze vodní turbína, kam jsem chodil čistit česle, doplňovat olejové mazničky a regulovat napětí. Provoz byl nutný, neboť v líhních bylo nasazeno 27000 vajec. Habermann půjčil mně a Strašilovi loveckou pušku bez nábojů. Chodili jsme kolem objektu a po silnici a německým vojákům jsme se představovali jako závodní stráž.

V pondělí jsem manželku s dětmi odvedl do vesnice ke Konečným, paní Strašilová s dětmi rovněž odešla na Horní konec k Janíčkovým. V pondělí odpoledne - blížila se střelba - měli jsme v úmyslu přenocovat venku v prostoru mezi náhonem a Moravou. Když nám začaly svištět střely nad hlavou, já a Strašil jsme se vrátili domů, Rauchovi a Dospiva přenocovali v přípravně vepřína. V úterý ráno 8. května jsme postávali u verandy, která dostala dělostřelecký zásah. Omítka a cihly padaly na naše hlavy. Uchýlili jsme se proto do vedlejšího sklepa.

Vyhozený most u Chromče. Foto V. Soural 1945

Za Jana Sourala podařilo se nám získat na zástup majitele pily v Lupěném Viktora Švuba, jejíž provoz byl nuceně uzavřen. Neměl jsem však účetního. V Sudkově jsem se dozvěděl, že se vrátil z vězení Jožin Frank, který po absolvování gymnázia chtěl dále studovat, ale v Protektorátu to bylo nemožné a jeho nezdařený ilegální přechod do Švýcarska skončil v koncentráku. Pracovním úřadem

stylizoval jsem jej jako blahopřání k narozeninám. Za několik dní přišel na bludovskou četnickou stanici příkaz, aby pana Špičku pravdivě informovali. Osopili se na něj, jak si mohl dovolit obtěžovat vůdce v jeho těžkých válečných starostech. Dozvěděl se však, že syn je v koncentráku v Terezíně, který přečkal, ale brzy po návratu zemřel na následky tyfusu.

Habermann přemlouval ženijní četě, aby nechali most na pokoji, že válka je u konce a bude vyhlášen mír. Takové řeči s Němci byly nebezpečné, nechtěli tomu věřit, i když nám tvrdili, že přijde IVAN. Při pochůzce v noci přijelo na most auto a složilo 6 beden s trhavinou.

Asi v 9.30 hod. silný výbuch zničil moravní most. Ženisté nepoužili lávku, která byla zavěšena pod mostovkou, ale odstřelili část pravobřežního pilíře. Ten konec mostovky spadl a vytvořil přes řeku šikmou desku. Skryt za stohem prkem viděl jsem, jak ženisté prchají po pravém břehu k Chromči, aby tam zničili železný most u mlýna.

Střelba na mlýn přestala. Jak mně později řekl bratr Josef, ruské dělo stálo za naší stodolou. Řekl vojákům, aby na mlýn nestříleli, že tam má bratra. Důstojník nařídil obsluze mířit 2 čárky vpravo.

Asi v 10 hodin jsem šel nahoru do bytu a viděl, jak se po pravém břehu Moravy od Postřelmova plížila skupinka asi 6 vojáků a začali přelézat zničený most. Seběhl jsem dolů a vojáci již byli u vchodu. Vedla je mladá poručice. Uvítal jsem je a nabízel jsem jim občerstvení, k tomu účelu jsem schraňoval 1/2 litru rezné. Oni odmítli a ptali se, kde jsou Germánci. Řekl jsem jim, že po výbuchu utekli po pravém břehu Moravy proti proudu, v objektu že žádní nejsou. Na příkaz poručice se obrátili, odběhli nazpět přes most a začali pronásledovat německou ženijní četě.

Odpoledne asi v 15 hodin přišla od Bludova po betonce skupina asi 25 chlapů, někteří měli pušky přes rameno nebo přes záda. Ptal jsem se jich, kam jdou, řekli mi, že "jdou zabírat mlén". Měl jsem všechno pozamykané a řekl jsem, že nic není poškozeno a že nyní to již uhlídáme. Začali se shánět po

Habermannovi a když jej v bytě objevili, řekli, že jej mají dovést do bludovských lázní. Odvedl jej tam Karel Strnad a Jan Churavý z Dolního konce, šli podél trati směrem k lázním. Říkalo se, že jej předali skupince bludovských chlapů v čele s majitelem lázní Zdeňkem Pospíšilem. Prý tam byl mezi nimi nějaký Jiří Pazour se kterým Habermann hrával Na nové karty. Tam zmizela stopa po Habermannovi, říkalo se, že jej zastřelili a spálili v kotli. Strašil vystrčil na štítu mlýna čs. prapor. Za chvíli začala na mlýn zase dopadat palba. Prapor se musel sejmut a palba přestala.

V podvečer přišel p. Macháček, že má poškozenou střechu a že si vezme řezivo na opravu, z něhož si ale zřídil podkrovní výhled. Dále přišli z Habeše 3 obyvatelé (Straka, Janderka, Plhák), že obchody jsou zavřeny a nemají mouku na pečení. Naplnil jsem jim přinesené pytlíky ze selského mletí.

Navečer jsem zajel do vesnice podívat se, jak přežili osvobození. V kritické době měl dědeček schovaná děvčata v komoře před ruskými vojáky. Navečer 8. května byl vyhlášen konec války. Bylo u nich ubytováno asi 6 vojáků, leželi v kuchyni a prohlíželi si své trofeje, poněkud časy (hodinky), ale také prsten nebo náušnice s krvavými zbytky kůže, z čehož se máma dlouho hrozila. Posílat balíky do své vlasti mohli vojáci pouze v plátěných pytlících, máma měla plné ruce práce, šila jim je z prostěradel. A to nejen těm ubytovaným, ale i dalším z okolí, kteří se dověděli o této možnosti. Také jim musila smažit pirožky, které chtěli ze sladkého těsta.

Dědeček Konečný uměl dobře rusky, takže se s vojáky i důstojníky dobře dorozuměl a uchránil tak rodinu před nepřístupnostmi

některých vojáků, radujících se z konce války.

Druhý den 9. května byl vyhlášen svátek osvobození, konec války a Rusové se těšili a oslavovali.

Na pilu přišla skupina asi 20 středoasijských vojáků, každý se sekyrkou a začali dělat z kulatiny přejezd po šikmé mostovce zničeného mostu. K večeru byla již silnice průjezdná. Do Habermannové vily se nastěhovala skupinka vojáků, přivezli si vepře, dali je do sklepní místnosti s parketovou podlahou, druhý den měli zabíjačku. Z vily vyházeli některé věci, které se jim nelíbily - obrazy, zavařeniny, apod.

V době osvobození bylo ve mlýně asi 40 vagonů obilí a asi 10 vagonů mouky. Na pile asi 400 m³ řeziva.

Asi za týden přišel do mlýna pan stárek, požádala jej okresní správní komise, jaké jsou zásoby kvůli zajištění zásobování obyvatelstva. Také Rusové si odebrali 100 q žitné mouky, jejich Bughalter mi zaplatil svazkem poukázek, které jsem potom předal do banky.

V podvečer 9. května Strašil mi řekl, že se musíme podívat na Horní konec na jeho rodinu. Tam bylo veselo, pil se čistý líh, i já jsem si musel přituknout jedním stakanem, jinak bych byl jejich nepřitelem. Zapíjelo se z plechového hrnku čistou studenou vodou přímo od studny. Když jsme se vrátili do mlýna, byly na naší chodbě v 1. patře všechny 4 dveře do bytů vyražené a spouští na podlaze. Nevěděl jsem, kam stoupnout, všechny šuplíky vysypané na podlaze i nějaké nádobí rozbité. Mně chyběla teplá bunda a lyžařské boty, které jsem našel v přízemí v bytě u Bartášků. Tam se jim více líbily Bartáškovy černé vysoké boty.

V následujícím týdnu jednou odpoledne jsem zahlédl, že branou

prošli 3 ruští vojáci. Mlýn byl zamčený, takže mohli jít jen na pilu. Tam jsem ale nikoho nenašel. Po chvíli jsem viděl jednoho shrbeného vojáka v dlouhém plášti utíkat z brány. Šel jsem poznovu na pilu a zjistil jsem, že pod pilnicí chybí nový kožený hnací řemen na pohon velké rámovky. Byl 17 cm široký a 10 m dlouhý. Druhý den jsem šel do vojenského tábora v lese u trati. Odtud mne odvedli k veliteli ve dvou domcích u přejezdu. Řekl jsem veliteli o ztrátě řemene, ten nechal nastoupit 6 vojáků a ptal se, který to byl, že jej namíste zastřelí. Odešel jsem s nepořízenou. Sedlář p. Mikuláš musel opravit starý řemen, který byl uložen po výměně ve skladě.

Na louku mezi mostem a vilou přihnali Rusové stádo krav, které bučely bolestí, neboť je nikdo nedojil, tlačilo je mléko. Paní Stražilová a Bittnerová je začaly chodit dojit. Jeden z vojáků se šikmýma očima, měl zřejmě rád děti, a proto bral našeho Káju do náruče a špacíroval s ním kolem dobytka. Měl jsem o něj strach, ale bylo těžké jej odmítnout. Konečně odtáhli, říkalo se, že mají přijít Svobodovci, ale to byly jen pověsti.

Asi za 2 týdny zastavil na louce u mlýna transport Rudoarmějců, našli do chalupy, chtěli půjčit žínku, řekl jsem jim, že to u nás není zvykem. Rozbalili z novin syrový špek, z něhož bylo možné číst, co bylo v novinách vytištěno. Když byli u konce, řekli, že je to nekulturno a vyžádali si talíře. Dělalí rámus, takže děti nemohly usnout. Požádal jsem vedle ubytovaného poručíka, aby je uklidnil. Byl však na ně bezmocný.

Nakonec chtěli 30 vajec, jestliže je ráno nebudou mít, tak mě zastřelí. Ráno předjela autokolona, já jsem se opatrně díval po tom, který mi večer vyhrožoval. Nakonec jej přinesli 3 vojáci a hodili jej

Vzpomínky nejstaršího bludovského občana na průběh II. světové války

Na začátku II. světové války jsem pracoval jako stavební dělník u různých firem. V dubnu 1942 jsem dostal od pracovního úřadu příkaz, že za tři dny musím nastoupit do transportu, který pojedje na práci pro Německou říši. Neuposlechnutí se trestá vězením. Kam a na jakou práci, mi sděleno nebylo. Za tři dny odjížděl již vlak ze Zábřeha.

Obdobný příkaz dostal ještě pan Alois Pohl z Bludova. Tak 14. dubna 1942 nám začala těžká cesta, která trvala dva měsíce. Prvně začala vlakem, a to nákladními vagóny bez sociálního zařízení. Doma zůstaly dvě rodiny s nezaopatřenými dětmi, o které se musely starat jen ženy. Cestou nám dávali na jídlo jen chléb s nějakou marmeládou. V některé železniční stanici byla sladká německá polévka. Státní hranici jsme přejížděli u Králík. Dále přes Klodzsko až do Hamburku. Odsud přes Litvu, Lotyšsko zpět do Dánska. Z Dánska lodí do Švédska, potom vlakem přes Švédsko, Finsko do Rovánie v Norsku. Dále nákladními auty do Kirkenesu, kam jsme přijeli 16. 6. 1942.

Kirkenes je daleko na sever za polárním kruhem, zde od srpna do

dubna je denní světlo jen od 10.00 do 14.00 hod.- jinak je zde polární noc.

Po příjezdu nás ubytovali v protiletectkém bunkru. Později v dřevěných barácích. Němci zde měli námořní základnu, proto zde byly nálety denně a vše bylo rozbombardováno. Pobyt zde byl velice tvrdý, neboť přiděl jídla byl nedostatečný, těžká práce na stavbě letiště, tvrdé klimatické podmínky, mraz přes 30 °C a pracovalo se při umělém osvětlení pod dozorem Němců za stálého nebezpečí z bombardování.

V roce 1944 jsem byl sám poslán na práci na ostrov Vesterland. Zde již nebylo žádné obyvatelstvo, jen holé skály. Hloubily se zde kryty, ve kterých se snad měly vyrábět součásti atomové zbraně, ale k tomu již nedošlo, neboť konec války se rychle blížil.

V květnu 1945 nás dělníky soustředili v Kirkenesu, kde nás zastihla kapitulace Německa. Zpět do Československa jsme přijeli až 2. září 1945.

V Bludově dne 13. 4. 1995

Stanislav Macek

přes postranici do korby, jak byl opilý. Nohy mu visely přes bočnici a my si oddechli.

Takové byli naše zážitky z osvobození.

Zaznamenal: Karel Jáně, Sudkov
Duben 1995.

Dovětek:

Po uklidnění rozběhl se provoz pod vedením ustanovené národní správy a pily po návratu Jana

Sourala. Zpracoval jsem na účetní paní Klímkovou.

Od 1. 7. 1945 začal jsem spolupracovat při obnově provozu sudkovské přádelny a koncem srpna jsem se přestěhoval do upraveného bytu v Sudkově.

Paní Habermannová i s dětmi a starým pánem (85 roků) byli zařazeni do odsunu Němců.

V těchto dnech, po padesáti letech, vzpomíná bývalé Československo i celá Evropa na ukončení druhé světové války. Je tomu tak i na Šumpersku, které osvobodila Rudá armáda, se kterou překročil u Dukly naše hranice i Čs. armádní sbor, pod velením gen. Svobody. Pro mnoho našich občanů je však ještě málo známé to, že součástí tohoto sboru byla i 2. čs. samostatná paradesantní brigáda pod velením gen. V. Příkryla, jemuž po boku již od výcviku této brigády v ruském Jefremově stál plk. gst. Karel Hlásný. První byl rodákem z Horních Studének (nar. 1893). Karel Hlásný, o jednu generaci mladší důstojník, se narodil v Bludově v roce 1911. Rodiče Vladimíra Příkryla se však záhy odstěhovali na Olomoucko, kde ve Velké Bystřici začal V. Příkryl navštěvovat obecnou školu a potom ze Štěpánova dojížděl do Olomouce jako student střední zemědělské školy. Během dalšího studia jej však zastihla I. světová válka. Jako důstojník působil u čs. legií v Rusku, po návratu do vlasti - přes Japonsko a USA, působil aktivně od r. 1920 v čsl. armádě. Naproti tomu Karel Hlásný setrval na Šumpersku jako student gymnázia až do roku 1929, kdy v Šumperku maturoval. Potom z Bludova dojížděl kratší dobu do Prahy jako student Vysoké školy obchodní, ale již v roce 1932 přestoupil na Vojenskou akademii v Hranicích, kterou ukončil v r. 1934. Dále až do rozpuštění čsl. armády v roce 1939 působil jako nadporučík 109. dělostřeleckého pluku v Bratislavě. Okolnosti, za

jakých se z našich "šumperských" rodáků stali významní zahraniční vojáci, byly tedy značně rozdílné, až do roku 1939. Potom už lze říci, že další jejich působení u našich jednotek ve Francii, Anglii, Rusku i na Slovensku, mělo hodně společného. Lze bohužel říci, že dále měli společné i to, že jako "frontáci" byli po únoru 1948 pronásledováni vlastní, již prokomunis-

Vzpomínka na naše rodáky a na druhou čs. parabrigádu

tickou "lidovou armádou". Stačilo k tomu jen to, že netoužili po členství v KSČ. Oba jako vojáci byli věrni demokratickým zásadám našeho odboje, takže těžko chápali, že po 6 letech aktivního odboje, kdy velmi často riskovali život jako vojáci - že by jako občané ztratili svobodu, v jimi osvobozené zemi. Toto se však stalo. Karlovi Hlásnému se podařilo po včasné varování emigrovat před zatčením v listopadu 1948. Na Vladimíra Příkryla byl zatykač vydán až v květnu 1949. Po krutém a perversním výslechu byl odsouzen na více jak 9 let vězení. Málo platných, při zinscenovaném procesu, mu bylo celkem 55 vojenských vyznamenání, která získal během obou světových válek.

Takže se nelze divit, že nejenže na Šumpersku, ale i jinde se nemluvilo o těchto našich významných zahraničních vojácích, hrdinech SNP. Mnoho se nemluvilo ani o 2. čs. parabrigádě. Po celých 40 let se o nich mlčelo. Poprvé se o jejich sounáležitosti k rodnému Šumpersku, jakož i o vlastním působení 2. čs. sam. parabrigády ve SNP, mohli naši občané více dočíst v Lidových novinách (duben 1990), ve článku "Svědectví o SNP". Autorem byl tehdy MVDr. Josef Hlásný, CSc. - absolvent Gymnázia Šumperk z roku 1963, synovec plk. Karla Hlásného, u něhož po mnoho let byla archivována příslušná dokumentace.

Další vojenské působení gen. Příkryla bylo zpečetěno tím, že zůstal "doma". Karel Hlásný ve svých 37 letech emigroval a tím se zachránil pro další odboj, tentokrát proti komunismu. Už v listopadu 1947 veřejně jako pplk. gst. a náčelník štábu 1.čsl. tankové divize v Praze vystoupil před důstojnickým sborem, při příležitosti odchodu velitele divize, gen. Brože do důchodu. Již tehdy řekl, že v Rusku není demokracie ale teror a že on nikdy svoje vojáky nepovede proti západním dekracím. Měl však smůlu, protože již v prosinci 1947 byl zbaven funkce a zároveň štěstí, protože se zatykače "dočkal" podstatně dříve - v době, kdy se ještě s určitým štěstím (při jeho postavení), dalo ilegálně překročit hranice. Je však třeba říci, že tímto upadnul v úplné zapomenutí, zejména ve svém rodném kraji. Takže ani

Vzpomínka na naše rodáky a na druhou čs. parabrigádu.

žáci Základní školy v Bludově, kde Karel Hlásný prožil své mládí, nikdy neslyšeli ani pouhé jméno tohoto hrdiny SNP, v dobách oslav SNP. Není divu že upadnul v zapomenutí, vždyť v letech 1952 - 1979, vyučoval na Federální vojenské jazykové škole v Kalifornii. Je třeba zdůraznit, že tímto se lišil od ostatních emigrantů, bývalých důstojníků generálního štábu v Praze. Celých 27 let, předával své vojenské zkušenosti nabyté během 6 let ve válce mladým vojákům - diplomatům, cvičeným pro působení v Evropě. Z této doby je čtenářům knihy "Špion vypovídá" dobře známo jeho vlastenecké chování, při odhalení čs. špionáže v USA (1961), pracující pod rouškou OSN. Náměstek ředitele FBI DeLoach tehdy konstatoval: "Pan Hlásný odvedl perfektní práci a udělal své zemi dobrou službu, i když byl vystaven velkému tlaku." Karel Hlásný, voják neviditelné války na půdě USA již nežije. Když jej v Kalifornii v roce 1982 pohřbívali, byla jeho rakev zahalena československou vlajkou. Vzhledem k tomu, že čtenářům známé Frolíkovi knihy, nejsou v jeho rodném kraji známa další fakta o jeho působení ve válce, je vhodné zejména mladší generaci připomenout následující:

Hned po rozpuštění čs. armády v r. 1939 se Karel Hlásný zapojil do ilegální vojenské organizace v Praze, vedené kpt. gšt. Steinerem. Získal tak třikrát Čs. válečný kříž 1939 (srpen, září,

listopad). Před zatčením unikl v prosinci 1939 do Francie, kde velel dělostřelecké baterii. Po kapitulaci Francie, účastnil se jako velitel protiletadlové baterie slavné bitvy o Anglii. V r. 1942 - 43 absolvoval Polskou válečnou školu ve Skotsku, ukončenou paradestantním výcvikem. Získal tak Válečný kříž Velké Británie a Pamětní medaile Velké Británie a Francie. V roce 1943 byl přesunut s početnou skupinou čs. důstojníků do SSSR, aby tam jako budoucí náčelník štábu vedl výcvik 2. čs. parades. brigády (leden - duben 1944), pod velením krajana plk. Přikryla, kterému bylo tehdy 51 let. Proto pro vlastní výcvik jednotky si vybíral mladší důstojníky, jakým byl například Karel Hlásný.

Formování brigády o počtu asi 2500 výsadkářů skončilo 24. 4. 1944 závěrečným cvičením, po němž odevzdal generál Pika brigádě v zastoupení prezidenta republiky bojovou zástavu. Před tím mužstvo uskutečnilo 7675 seskoků z balónu a 5884 z letadel. Při závěrečném cvičení dosáhly jednotky 95 % zásahů na pozemní cíle a plných 100 % zásahů na tanky. Tím se tato brigáda rozloučila s výcvikovým střediskem v Jefremově a 17. 5. 1944 byl ukončen přesun do nového posádkového města Proskurova v přifrontovém pásmu. Tam byla brigáda začleněna do formovaného 1. čs. armádního sboru, pod velením gen. Kratochvíla. Ve všech jednotkách sboru probíhal intenzivní desetihodinový

každodenní výcvik, u 2. parades. brigády byl výcvik dokonce ještě intenzivnější. Trval až 15 hodin denně (viz Vojenské dějiny Československa, 1988). Dále se však v této knize říká, že stranická organizace brigády byla nepřilíš početná, což jak se dále ukázalo, nebylo asi důležité. V dalším období byla 2. čs. parades. brigáda stmělována a připravována na nasazení v Karpatsko-Dukelské operaci. Z celkového počtu 16171 stavu vojáků čsl. armádního sboru, představovala před dukelskou operací (5. 9. 1944) 2. čs. parades. brigáda 2 810 vojáků. Z výše uváděné knihy vyplývá, že 2. čs. parades. brigáda u Dukly sehrála důležitou úlohu, protože se říká: "V bojích na levém křídle 38. armády sehrála významnou úlohu bojová činnost 2. čs. paradesantní brigády v SSSR. Její příslušníci ovládli mimo jiné městečko Besko, které se stalo výhodným východiskem pro sovětské tankisty k útoku, hluboce obchvacujícímu nepřátelskou obranu u města Dukly. Českoslovenští výsadkáři, kteří se k útoku připojili, osvobodili několik dalších polských osad mezi Krosnem a Sanokem. Dne 19. září byla paradesantní brigáda postupně stažena z bojů a přesunována vzdušnou cestou na Slovensko, na pomoc povstání... dne 20. září bylo město Dukla osvobozeno. Kpt. Karel Hlásný byl tímto dnem převelen do štábu 1. čs. armády, která se připravovala na závěrečnou bitvu o Dukelský průsmyk.

O situaci na Slovensku, kam se 2. čs. parades. brigáda

Vzpomínka na naše rodáky a na druhou čs. parabrigádu.

přesunovala na pomoc SNP, napsal generál Příkryl v knize "Pokračujte v horách" (1947) následující: "Situace se rapidně zhoršovala a slovenské jednotky, mimo oblast Ružomberku, stále pomalu ustupovaly na všech frontách a vznikla obava, že vykládání brigády bude ohroženo ostřelováním letiště Tri duby z nepřátelských dalekonosných děl. Teprve 6. 10. 1944 kolem půlnoci se nám silněji rozbušilo srdce v nové naději. A nikoli nadarmo. Na letištní plochu skutečně přistálo asi 160 letounů s částí 2. paradessantního praporu. Přiletěl také divizní generál Viest. Štábní kapitán Hlásný, který byl zařazen do štábu armády, vrátil se na své místo náčelníka štábu brigády. Jeho návrat byl téměř symbolický. Skutečně snad také vzájemná soudržnost a důvěra činily naši brigádu tím, čím se stala, dobrou a na pevných základech postavenou jednotkou. I když její části rozdělávaly hřebeny hor, přece ti, kteří zase byli pohromadě, vytvářeli stejně pevné kolektivy, jak je tomu uvykl život ve výcvikovém středisku v Jefremově..." Příkladná připravenost 2. čs. parabrigády se potvrdila i ve SNP, jak vyplývá z knihy "Dějiny SNP" (1984), kde se uvádí: "Disciplínou, uvědomělostí a bojovými zkušenostmi patřila 2. čs. parabrigáda k nejvyspělejší jednotkám ve SNP. Bojovala na místech největšího tlaku německých okupačních sil, na kterých hrozilo proniknutí okupantů do Banské Bystrice. Jednotka zvedala bojovou morálku ostatních

vojáků a partyzánů na směřech, kde doposud převažovali ústupové boje..." Bohužel, na pomoc povstání přiletěla 2. čs. parabrigáda příliš pozdě. Letecký přesun 1739 příslušníků brigády se 365 tunami zbraní a výstroje byl ukončen až 7. 10. 1944, po porážce Němců u Dukly. I když se od brigády očekávala větší pomoc, její pozdní zásah měl za následek to, že ke dni 27. 10. 1944 bylo SNP vojensky poraženo.

Dnem 28. 10. 1944 přestala být 2. čs. parabrigáda pravi-

brigády. O ostatních jsem se nedozvěděl nic ani od opozdílčů, kteří se trousili až do úplné tmy. Byl mezi nimi také náčelník štábu brigády, štábní kapitán dělostřelectva Hlásný. Noc byla zlá. Spali jsme příkrčení mezi kleč v mokrých šatech. Lidé se zimou budili a opět usínali nepřirozeným křečovitým spánkem, jímž snad chtěli zapomenout na to, že ještě vůbec žijí...". Není tedy pochyb o tom, že další činnost brigády v německém obklíčení byla jiná, nežli u ostatních jednotek sboru, bojujících již při ústupu Němců okolo

Ulice směrem k hlavnímu nádraží, pohled k Panence Marii, Foto: V. Sural 1945

delným vojskem a stala se partyzánskou jednotkou. Nutné je zdůraznit, že jako jediná bývalá vojenská jednotka dále orgazinovaně pokračovala v boji. Nebylo to asi jednoduché, jak hned druhý den po porážce SNP, píše generál Příkryl v knize "Pokračujte v horách", po strastiplném ústupu do hor přes Kozí hřbety: "Celkem se na Prašivě shromáždilo 230 mužů z různých jednotek

prostoru dříve ovládaném jednotkami SNP. I za této situace byla část 2. čs. parabrigády přinucena svést těžký boj s Němci. Tehdy byl Karel Hlásný těžce raněn a za velmi zajímavých okolností zachráněn, jak až po letech bylo možné se dočíst v novinách Národní obroda (29. 11. 1990) ve článku "Vojak troch frontov", od redaktora Jaromíra Blažkeho: "29. novembra 1944

Vzpomínka na naše rodáky a na druhou čs. parabrigádu.

prepadli jednotku v Lome - Krpacovej nemecké vojska. Karel Hlásný je v boji ťažko ranený. S prestrelenou rukou a zranenou panvou ho vojaci skryli v pivnici domu riaditeľa

Osvoboditeľ Bludova. Foto: V. Sural 1945

antimonových baní Ing. Maršálka a sami sa rýchlo sťahujú hlbšie do hor. Šesť dní trvá odvážnym zamestnancom bane, kým obstarajú pre trpiaceho dôstojníka falošne doklady, aby ho mohli previezť do nemocnice v Podbrezovej. Banský úradník prehovoril jedného kočiša na riskantný prevoz raneného dôstojníka. Po zotmení však kočiš v ceste odmietne pokračovať, lebo je vyhlásené stanné právo. Jozef Žiak sa však nevzdáva a sam i so saňami preklzne pomedzi nemecké hliadky až do nemocnice. Tu však obsadili ranený nemeckí vojaci, takže nakoniec sa pacienta ujíma vo svojom nemocničnom byte zástupca primára, Robert Krystek. Na kuchynskom stole sa za asistencie manželky pušťa do niekoľkohodinovej operácie! Bez predchádzajúceho

rentgenového vyšetrenia, v nesterilnom prostredí a navyše bez možnosti použitia narkozy! Obdivuhodný je nielen mimoradný chirurgický výkon Dr. Krystka, ale aj odolnosť bolesťou stýraného vojaka. Pacient síce prežil, ale to ešte vobec neznamenalo, že je zachránený. Onedlho ho tajne premiestnili z bytu Dr. Krystka do izolačnej izby s varovným označením Typhus. Nemecká rozvedka sa i tak dozvedela, že hľadaného náčelníka štábu paradesantnej brigády liečili v podbrezovskej nemocnici. Preto nemocnicu obsadzuje gestapo. Statočný Dr. Krystek chladnokrvne priznáva, že hľadaným dôstojníkom skutočne mohol byť pacient, ktorého liečil s podozrením na týfus, ale ktorý predchádzajúci deň zomrel a bol už prevezený do márnice. Osobne potom gestapákov doviedol až k izolačnej izbe, za dverami ktorej tesne predtým kapitána Hlásného ukryl. Gestapáci zo strachu pred nákazou dnu ani nevstúpili, takže odvážnu leš Dr. Krystka neodhalili. Po vojne Dr. Roberta Krystka i Jozefa Žiaka vyznamenali Čs. vojnovým krížom. Po oslobodení v marci 1945 škpt. Karla Hlásného previezli na doliečenie do vojenskej nemocnice vo Vyšných Hágoch..." - koniec citátu. O jaké se tehdy jednalo zranění, se naši čtenáři mohli dočíst v týdeníku Signal (č. 9 /1991) od redaktora Jiřího Margoliuse (z lékařské zprávy vydané dr. Krystkem-8. 3. 1945): "Dne 5. prosince 1944 večer byl dopraven do naší nemocnice těžce zraněný

škpt. děl. Karel Hlásný. Zranění utrpěl 29. listopadu na Lomu, severně od Horní Lehoty, při srážce části brigády a partyzánských oddílů s německým vojskem. Jde o jeden průstřel předloktí a druhý odzadu přes kost pánevní. Rány byly téměř smrtelné, zvláště rána do břicha. Protože nebyla bezprostředně poskytnuta náležitá lékařská pomoc, dostavil se difúzní zánět pobřišnice, rány silně hnisaly, protože byly způsobeny fosforovými střelami dum-dum. Další komplikace se dostavila v podobě oboustranného zápalu plic. Po delší době se podařilo oba zápaly vyléčit, avšak z rány na stydké sponě roztržiténé na dvanáct menších částíček, stále vycházejí úlomy za doprovodu vysoké horečky. Doporučuji alespoň tři měsíce pobytu v ozdravovně, aby pacient nabyl nových sil do dalšího boje..." konec citátu.

Z hlediska novodobé historie je třeba připomenout, že Karel Hlásný byl nejvýznamnější vojenskou osobností z absolventů dnešního Gymnázia v Šumperku. Kromě výše uvedených vojenských vyznamenání si jako voják na východní frontě vysloužil 2 čs. medaile "Za chrabrost", 1 medaili SSSR "Za pobeđu", 1 čl. medaili "Za zásluhy I. stupně", 1 čs. "Řád SNP I. třídy", 1 čs. "Řád SNP II. třídy", 1 jugoslávský řád "Partyzánská hvězda II. třídy", 1 čs. "Odznak generálního štábu", 1 čs. "Odznak partyzána", 2 čs. "Odznaky za těžká zranění", 1 čs. "Pamětní

Vzpomínka na naše rodáky a na druhou čs. parabrigádu.

medaili SSSR", V roce 1994 při příležitosti výročí SNP, byla prostřednictvím slovenského velvyslanectví ve Washingtonu předána jeho rodině v USA i "Pamětní medaile k 50. výročí SNP, in memoriam".

Považujeme proto za vhodné, upozornit z hlediska historie na to, že z okresu Šumperk pocházeli dva významní důstojníci, jejichž působení ve 2. světové válce úzce souvisí s výcvikem a bojovými úspěchy 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR, Polsku a na Slovensku. Zvláštní pozornost byla věnována plk. gšt. Karlu Hlásnému, který krátce po dosažení věku 33 let (nar. 22. 10. 1911), po těžkém zranění ve SNP, ukončil svoje 5 leté působení na různých bojištích 2. světové války. Celkově však jako voják byl aktivní po dobu 50. let. V roce 1929 začínal jako aspirant pro důstojníky v záloze v Bratislavě a v roce 1979 své působení končil jako profesor Federální vojenské jazykové školy v kalifornském Monterey. Avšak stále jen málo podrobností je známo o tomto jednom z hrdinů našeho odboje nejen v jeho rodišti, ale i mezi současnými i bývalými studenty Gymnázia v Šumperku. Tato škola, kde kdysi maturoval, jej však dobře vybavila v němčině, francouzštině i angličtině.

Jeho jméno však nebylo zapomenuto v některých českých i slovenských celostátně vydávaných novinách, jako jsou Lidové noviny, Signal, Narodna obroda, Život. V tomto posledně uváděném

slovenském týdeníku z ledna 1994 je dokonce jedna ze statí nadepsána "Žil a konal ako general". Nechejme na jiných, aby posoudili, jak se téměř po dobu 50. let vojenské aktivity Karel Hlásný choval. Důležité je, že jeho činnost popisována v různých člancích - spojována se Šumperskem - je již dobře

známa občanům bývalé ČSFR. Podobných zapomenutých osobností je možná u nás více. Úkolem historiků je včas a pravdivě o nich informovat, zejména mladší generaci.

Doc. Z. Filip, Šumperk

Osvoboditelé Bludova, Foto: V. Soural 1945